CÂT DE ORBITOARE SUNT BĂȘCĂLIILE RECI

Autor: Georgiana Ciornohac | 27 octombrie 2023

Luna octombrie în România pare să devină, gradual, luna expectativei anunțării Nobelului pentru literatură și, implicit, momentul în care se poate auzi (din nou!) suspinul colectiv al nației cititoare și scriitoare: iar nu a luat Cărtărescu Nobelul! În mod caracteristic, ziua cu pricina nu este scutită de manifestările sociale prealabile care amintesc de ziua unei mari competiții sportive. Liste cu preferați, pariuri, grupuri sau pagini de susținere (a se vedea pagina de Facebook „Nobel pentru Cărtărescu”), hashtaguri (#nicianulăsta, #nevergiveup). Apar, uneori, și postări voit exotice, ironice, precum cea a cititorului japonez care în anul 2019 face o postare publică pe Facebook, susținând că speră să câștige nominalizatul României, în detrimentul uriașului (și comercializabilului) Murakami.

Dacă ar fi, totuși, să analizăm acest fenomen cu „ochiul viu” al lui Starobinski, cel mai probabil scriitorii care susțin că se lasă de scris dacă nominalizatul nostru câștigă Nobelul nu ar mai părea simpli invidioși, ci de-a dreptul îngrijorați de validitatea unei literaturi care așteaptă, an de an, confirmarea Academiei Suedeze. S-a postulat, în nenumărate rânduri, că nu Cărtarescu are nevoie de Nobel, ci România, pentru a-și putea trata complexele provinciale, balcanice, post-comuniste. Cum poate fi România o țară europeană fără un Nobel pentru literatură? Și de ce ar alege cineva să mai scrie într-o țară care oricum mizează pe un unic scriitor pentru a defila în spațiul literar internațional?

Este legitim să ne întrebăm, totodată, de ce ne interesează pe noi Nobelul în literatură. Poate pentru că este singura „competiție” pe care românul o poate comenta la fel de bine cum o face cu un meci sportiv. Poate din același motiv pentru care Salman Rushdie a fost împușcat după ce s-a impus o *fatwa* asupra sa de către liderul suprem al Iranului în 1989. Din același motiv pentru care Burhan Sönmez, președinte al *PEN International*, a devenit *persona non grata* în Turcia. Și, desigur, pentru că reprezentantul României de mai bine de 10 ani este o investiție a statului român.

Ca să o parafrazez pe Alina Mungiu-Pippidi (*De ce nu iau românii premiul Nobel*?): patriotismul își îngrașă capra lui, pe când naționalismul vrea să crape și cea a vecinului. Este câștigarea premiului Nobel în literatură o problemă ce ține de patriotism sau de naționalism? În manieră pluralist-călcătoare-în-străchini, unii scriitori contemporani sunt naționaliștii propriilor patrii literare. Puțini sunt patrioți, și mai puțini sunt asumați apatrizi. Cei mai demn de menționat apatrizi ai spațiului literar românesc sunt profesorii critici, profesorii prozatori, profesorii critici și prozatori. Atitudinea românească a confruntării cu eșecul perpetuu în impunerea și recunoașterea ca forță literară, bășcălia și cinismul românesc, sunt un antidot cvasi-realist la eșecul intrării în canon. Problema nu este că scriitorul român nu recunoaște valoarea propriei literaturi, ci faptul că refuză să fie complice într-un sistem care îl joacă ca pe un etern pierzător (de aici și denumita ipostază a lui Cărtărescu, puțin răutăcioasă, de „candidat de serviciu").

Poate problema nu este scriitorul în sine, cât țara care îl propune pentru nominalizare. Herta Müller, scriitoare cu dublă cetățenie româno-germană, câștigă Nobelul fiind propusă de statul german. Nobelul Hertei Müller nu este și al nostru și, ca să o citez încă o dată pe Alina Mungiu-Pippidi, „e, la urma urmei, cam ipocrit să ne apărăm cu Brâncuși când știm că a trebuit să plece ca să fie recunoscut, dar dacă există vreun Brâncuși printre noi azi, are exact aceleași probleme." Să fie oare lipsa faimei problema lui Cărtărescu?

Din păcate, cititorul român se găsește în poziția prezentată (și deopotrivă teoretizată) de Pierre Bayard (*Cum vorbim despre cărțile pe care nu le-am citit*), însă nu performează foarte bine la acest capitol. Și de aici discuția trebuie îndreptată spre spațiul virtual, acolo unde, în opinia mea, se manifestă adevărata viață transnațională a literaturii. *Bookstragram, booktok, booktube, Goodreads,* toate sunt fie rețele propriu-zise de socializare pentru iubitorii de cărți, fie subdiviziuni *underground* ale marilor rețele de socializare pentru cititori de ocazie, cititori înrăiți sau chiar oameni care câștigă din recenziile de carte. Există comunități transnaționale extraordinar de strânse și de receptive la recomandările și recenziile de carte, iar un simplu *click* pe pagina de autor a lui Mircea Cărtărescu de pe *Goodreads* va dezvălui un *Solenoid* de 4.29/5 stele din 2 958 de recenzii și o *Nostalgia* de 4.25/5 stele din 3 422 de recenzii, cifre care, pentru comunitatea de cititori relativ restrânsă de pe *Goodreads*, înseamnă enorm. În primul rând, aceste cifre arată un interes crescut față de autor, un interes în mod surprinzător cumulat din partea unor cititori de naționalități cât se poate de diferite. Oameni din lumea întreagă nu doar citesc, ci și vorbesc despre aceste cărți cât se poate de românești, găsindu-le cât se poate de merituoase. Pe de altă parte, tot cifrele arată că cei mai mulți cititori internaționali au simțit că timpul lor a fost investit corect. Unii cititori români au declarat că au citit până la pagina cu numărul 100 și au oferit 2 stele. Atât s-a putut.

Scriitorii uită uneori că au nevoie de cititori. Ei își pierd publicul printre intrigi, orgolii,

scandaluri. Cine urmărește rețelele de socializare dedicate cărților va vedea că recomandările sunt făcute după o oarecare acceptare unanimă, o siguranță, o garanție că timpul lor nu va fi irosit în van. Cartea Olgăi Tokarczuk, *Poartă-ți plugul peste oasele morților,* a explodat în vânzări după ce a început să fie recomandată insistent pe *booktube*. De ce nu-l recomandă mai nimeni pe Cărtărescu în mediile virtuale românești? Să fie din cauză că este prezent în programa școlară? Să fie un motiv și toate intrigile, răutățile, afilierile nu tocmai demne? Să ne simțim oare trădați de faptul că, neluând în considerare munca și talentul ireproșabil, scriitorul nostru este o investiție a statului român care încă nu a dat roade?

Comunitățile de cititori din lumea întreagă ar ajunge mai ușor la literatura română dacă României i-ar fi „anexate” un Nobel pentru literatură. Este o chestiune de *branduire* națională, dar și de operare a unei comunități ermetice, care funcționează pe bază de *trend* și de recomandare. Reclama negativă nu face decât să îndepărteze literatura unui scriitor de sfera intereselor imediate ale cititorilor din social media, cu atât mai mult cu cât cărțile sunt din ce în ce mai scumpe, noutățile editoriale din ce în ce mai frecvente (unii scriitori români au adoptat „modelul Éric-Emmanuel Schmitt”, scoțând câte o carte anual) și în mod vădit trebuie făcut un proces de selecție. Poate că Derek Walcott din Saint Lucia, o țară cu numai 150.000 de locuitori, ar fi fost mai cunoscut dacă comunitatea cititorilor din mediul online ar fi existat în 1992, anul în care acestuia i-a fost decernat Nobelul pentru literatură.

Imagine: Unsplash.